

ויצא

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

יעקב אבינו לקח את בניו ואת נשיו וברח מבית לבן "לָבוֹא אֶל יַעֲקֹב אָבִיו אֶרְצָה כְּנָעַן" (בראשית לא, יח).

לפני יציאתם מפרדס ארם נאמר: "וַתֵּצֵא רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאֵבֶיהָ" (שם יט) לא מפורש במקרא מהם התרפים הללו. רש"י מתאר (הגאון ברש"י מכת"י) את אופן עשייתם של התרפים ומסביר שהם סוג של עבודה זרה (רש"י שם) וכן תרגם אונקלוס: תרפים - 'צלמניא'. לפי זה מסביר רש"י: "להפריש את אביה מעבודת אלילים נתכוונה" כלומר רחל רצתה למנוע מאביה לבל ימשיך להיכשל באיסור חמור של עבודה זרה.

האבן עזרא והרשב"ם מסבירים שמטרת רחל היתה למנוע מלבן לגלות באמצעות התרפים את בריחת יעקב ובני ביתו ואת מיקומם, שכן היו לתרפים כוחות מסוימים הנובעים ממקור טומאה אשר באמצעותם לבן היה מגלה עתידות.

והנה גם ללא התרפים לבן רדף אחרי יעקב ומשפחתו והשיג אותם בהר הגלעד, ולאחר נאום ארוך לבן טען טענה מאשימה כלפי יעקב "לָמָּה זָנַבְתָּ אֶת אֶלֹהֶי" (שם, ל) יעקב אבינו דחה אשמה זו מכל וכל ואף הזמין את לבן לחפש בכל המחנה אחר אבדתו, מבלי לדעת שרחל גנבתם.

"וַיִּזְוֹל לְקִזְזָה אֶת הַתְּרָפִים וְהַשְׂמִים בְּכַר הַגָּמָל וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם" (שם, לד)

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: מדוע רחל החביאה את התרפים דווקא בכר הגמל?

מסביר הרב: אומנם לפי הפשט אין מקום טוב יותר להחביאם מאשר כר הגמל, היות ועל ידי התירוץ "כִּי דָרְךָ נְשִׁים לִי" רחל מנועה מלקום בפני אביה ולקיים מצוות כיבוד הורים וממילא לבן לא יצליח לגלות היכן הם.

אלא שלפי הזוהר הקדוש ישנה סיבה נוספת: אכן היה בכוחם של תרפים לגלות ללבן את המתרחש ואף לצעוק ללבן איפה הם מוחבאים. אולם במה דברים אמורים? כשמכבדים אותם. וכן משמע מפירוש רש"י: "מדליקים לפניו ומשתחוים לו ומדבר עמהם" (שם) לעומת זאת כשמבזים אותם הרי שסר כוחם מעליהם ושוב אין להם יכולת כלל וכלל.

נמצא שרחל פעלה בצורה מתחכמת: התיישבה על התרפים לא רק כדי להחביאם מלבן אלא כדי לבזות אותם על מנת שיאבדו את כוחם.

כך היא דרכה של כל עבודה זרה: כוחה - במידה ויש לה - יפה אך ורק בזמן שבני אדם מייחסים לה חשיבות, אולם כשמבזים אותה הרי היא מאבדת את כוחה.

רעיון זה בא לידי ביטוי הלכה למעשה. הרמב"ם פסק: (הלכ' ע"ז פ"ז ה"ב) "עבודת פוֹכְבִּים וּמִשְׁמָשִׁיךְ וְתִקְרָבֶת שְׁלָה וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה בְּשִׁבְלָה אִסּוּר בְּהִנָּאָה". אולם כאשר הגוי מבטל את העבודה זרה ואינו מייחס לה כוח אלוהי - בטל ממנה איסור ההנאה. וכך פוסק הרמב"ם:

"עבודת פוֹכְבִּים שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים שֶׁבְּטוֹלָה קִדְּם שֶׁתְּבוֹא לִידֵי יִשְׂרָאֵל הָרִי זֶה מִתְּרַת בְּהִנָּאָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז-כח) 'פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ' כְּשֶׁבָּאוּ לְיָדֵינוּ וְהָן נִוְהָגִין בָּהֶם אֱלֹהוֹת, אֲבָל אִם בְּטוֹלִים הָרִי אֵלֹו מִתְּרִין" (שם, פ"ח ה"ה)

רעיון זה בא לידי ביטוי גם בביטול החמץ בפסח. החמץ רומז על הגאווה והרגשת החשיבות העצמית, וכדברי החינוך (מצוה קיז) בטעם האיסור להקטיר מהשאור אשה לה: העיסה תופסת בהתחלה מקום מועט, אולם השאור הניתן בה גורם לה לתפוח וזה רומז למידת הגאווה ועל כן אין הקב"ה חפץ בזבח זה, שנאמר: "תִּוְעֶבֶת ה' כָּל גִּבְיָהּ לֵב" (משלי טז, ה). ואע"פ כן, כשמבטלים את החמץ בטל איסורו, שכן כל חשיבותו נובעת מהתייחסות האדם אליו, וכשהאדם מבטלו ומתייחס אליו כעפרא דארעא אין לו כל חשיבות מצד עצמו; אומנם אסור להקטירו על גבי המזבח שכן לא מקטירים עפרא דארעא, אולם גבי איסור 'בל יראה' בפסח הביטול אכן מועיל.

ראינו אם כן שהעבודה זרה והחמץ אין להם חשיבות מצד עצמם אלא רק כשמייחסים להם חשיבות. הוא הדין ענייני העולם הזה: אם האדם מייחס להם חשיבות רבה ומשליט אותם עליו, הם אכן שולטים בו. אדם המעוניין להשתחרר משעבודם, הריהו חייב לבטלם בליבו באותה מידה שהוא מבטל את החמץ בפסח או שהגוי מבטל את העבודה זרה שלו.

וכך מובא בגמרא: "יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (עכביש - רש"י) ולבסוף דומה כעבותות העגלה" (סוכה נב). פירוש הדברים: בהתחלה יצר הרע דומה לכורי העכביש - קל מאוד לקרוע אותם ואין צורך להשקיע מאמץ גדול לכך. אולם אם לא קורעים אותם בזמן, הריהם נעשים כחבלים העבים שקושרים בהם את העגלה לסוסים ומאוד קשה להשתחרר מהם. כמובן שתמיד אפשר לחזור בתשובה, אלא שבמידה והאדם הגיע למצב זה נדרשים כוחות עילאיים לתקן את המעוות.

ואם נשאל מי הפך את החוטים הדקים הללו לחבל עבה? התשובה היא: האדם עצמו! הכבוד והחשיבות שהאדם מייחס ליצר הרע 'עיבו' את החוטים והעניקו להם כוח ושליטה; אילו האדם היה מתגבר מההתחלה ומבטל את היצר כעפרא דארעא, הרי שהיצר הרע היה מגיע לכל היותר לכורי עכביש דקים.

כך מתארים חז"ל במדרש, שלעתיד לבוא הקב"ה מראה לאדם את יצר הרע; הצדיקים רואים אותו כהר גבוה, בוכים ואומרים: כיצד הצלחנו להתגבר עליו?! ולעומתם הרשעים רואים את היצר כחוט השערה וגם הם בוכים ואומרים: כיצד לא הצלחנו להתגבר על דבר כל כך קטן?! מוסיף הרב ואומר שבעולם הזה המצב הוא בדיוק הפוך: הצדיקים רואים את יצר הרע כחוט דק כיון שלא נותנים לו לגדול; הם מונעים ממנו להשתלט עליהם. לעומת זאת הרשעים רואים אותו כהר גבוה כיון שהניחו לו להתנפח ולהתעצם; רק שלעתיד לבוא אותם רשעים יראו את אותו חוט השערה הראשון שהתעצלו לקרוע ולכן יבכו, ואילו הצדיקים יראו את כל אלפי כורי העכביש שקרעו במשך כל ימי חייהם ועיניהם יזלגו דמעות מתוך התרגשות גדולה: כיצד הצלחנו לכבוש הר כל כך גבוה?

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבשר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלוודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיא, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידרור בן שרה, נתן בן דוד ולאח, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצקן בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנפ, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני, שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיא, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזת בת מרים ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר